

ÖZGÜR İRADE SAVUNMASI*

Çev. Cenan KUVANCI

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

Epikür`ün zamanından beri pek çok filozof, kötülüğün mevcudiyetinin, teistik inancı benimseyenler için sorun teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Epikür`ü takip eden filozofların pek çoğu, bu inançta mantikî bir tutarsızlığın olduğunu iddia etti. Bu yüzden, McCloskey şöyle der:

Bir yanda kötülüğün ve diğer yanda her şeye gücü yeten ve mükemmel bir Tanrı`nin varolması bir *çeliski* doğurduğu için, kötülük, teist için problem teşkil etmektedir.

Ayrıca, Mackie sunları söyler:

Bununla beraber, geleneksel kötülük problemine oldukça ciddi bir eleştiri yöneltilebilir. Burada, dinî inançların rasyonel destekten yoksun olmadığı; ve ayrıca, irrasyonel ve temel teolojik doktrinlerin bazı bölümlerinin, bir biriyle kesin olarak tutarsız olduğu gösterilebilir.

..

Ayrıca, aynı eleştiri, “Tanrı ve Kötülük” adlı makalesinde, Prof. Aiken tarafından da yapılmıştır.

Bu yüzden, bu filozoflar ve başka pek çokları da, geleneksel teistik inancın kendi içinde çelisk oldugunu; ve kötülük probleminin, teist için bu iki önermenin hangisinden vazgeçmesi gerektiğine karar verme meselesi olduğunu kabul etmiştir. Peki, sözkonusu önermeler tam olarak hangi önermelerdir? Birlikte bulunmaları tutarsızlık arz eden teistik inançlar demeti hangisidir? Geleneksel teizmin temelini oluşturan, yazarların yukarıda atıfta bulunduğu bes önerme sunlardır: (a) Tanrı vardır, (b) Tanrı her şeye kadirdir, (c) Tanrı her şeyi bilendir, (d) Tanrı bütünüyle iyidir ve (e) kötülük vardır. Sözkonusu önermelerin bunlar olduğunda kşşku yoktur. Zira, bu önermelerin her biri, ortodoks teizmin gerçekten aslî nitelikleridir. Aynı şekilde, bu bes önerme, ateologlarımızın, birlikte bulunmasının kendi içinde çeliskili olduğunu söylediği önermelerdir.

Elbette, teizmi savunanlar bu ithami derhal reddettiler. Onların sıklıkla kullandıkları direnç çizgisi; bu makalede tartışip geliştireceğim *Özgür İrade Savunması* fikri olarak adlandırılır.

Her seyden önce, *ahlakî* ve *fiziksel kötülük* arasında bir ayırım yapılmalıdır. Kabaca ifade edecek olursak, ahlakî kötülük, insanın seçim ve iradesinin sonucu iken, fiziksel kötülük bu şekilde değildir. Sözgelimi, deprem neticesinde meydana gelen izdiraplar fiziksel kötülük; insanî zulüm sonucu meydana gelen izdiraplar da ahlâkî kötülüktür. Süphesiz bu ayırım, çok açık değildir. Bundan dolayı, bu konuda pek çok problemin ortaya çıkması muhtemeldir. Bununla beraber, bu makalede, bu problemleri ele almak durumunda değilim. Bu ayırımı göre, Özgür Irade Savunması genellikle şu şekilde ifade edilir: Hem iyi hem de kötü eylemleri özgür bir şekilde yapan yaratıkları ihtiva eden bir dünya, – kötülükten çok iyiliği yapan – başka türlü yapamayacağı için daima iyi olanı yapan ve kısmen otomat olan varlıkları barındıran dünyadan daha iyidir. İmdi, Tanrı, özgür yaratıklar yaratabilir, ama illiyete dayalı olarak ya da başka bir biçimde yalnızca iyi olanı yapmaları için onları belirleyemez; zira, O, böyle yapacak olursa, bu durumda, onlar iyiyi özgür bir biçimde yapamazlar. Bu nedenle, Tanrı'nın ahlâken iyi olanı yapabilen varlıklar yaratmak için, ahlâken kötü olanı yapabilen varlıklar yaratması gerekir; fakat O, ahlâkî kötülüğün imkanını yaratamaz ve aynı zamanda onun gerçekliğini yasaklayamaz. Görüldüğü gibi, Tanrı'nın yarattığı özgür yaratıkların bir bölümü, özgürlüklerini kötü olanı yapmak için kullandı; bundan dolayı, ahlakî kötülük meydana geldi. Özgür yaratıkların bazen hata işlemesi gerçeği hiçbir şekilde Tanrı'nın her şeyi gücü yetmesi ve iyiliği aleyhinde olamaz; zira, O sadece ahlâkî iyiliğin imkanını önceden ortadan kaldırmakla ahlakî kötülüğün oluşmasını önleyebilirdi.

Gelenekçi teistlerin bazisi, bu şekilde, kötülüğün bir kısmını Tanrı'nın iradesinden ziyade, insanın iradesine atfederek açıklamaya veya onu kanıtlamaya çalışır. Bu düşünceye karşı en azından üç türden itiraz, hem gelenekte hem de mevcut literatürde bulunabilir. Bu itirazlara karşı, Özgür Irade Savunmasını başka bir biçimde yeniden ifade ederek geliştirmeye ve açıklamaya çalışacağım.

İlk itiraz, Özgür Irade Savunması hakkında belirtilen yukarıdaki ifadede zimmî olarak söylenen özgür irade ve nedensel determinizmin mantiken bir biriyle uyusmadığı varsayımına meydan okur. Flew`ya göre:

. . . bir kimsenin herhangi bir şeyin yapılmasına yardım edebileceğini söylemek, o kimsenin yaptığı şeyin, ne ilke olarak tahmin edilemez olduğunu, ne de onun gerçekte bu şekilde eylemesini belirleyen herhangi bir nedenin bulunmadığını söylemek değildir. Bu durum, bir kimsenin başka türlü yapmayı tercih ettiğinde, böyle yapabileceğini söylemek demektir; öyle ki, bir kimsenin kendi fiziksel

gücü, I. Q.`su ve bilgisiyle ilgili kabiliyetleri hususunda sahip olabileceği seçenekler, onun bulunduğu konuma bağlıdır.

. . . belirli bir eylemin ve tercihin yapıldığını: bunların *her ikisinin* özgür eylemler ve onların meydana getirilmesine yardım etmenin mümkün olduğunu; *keza*, onların, tahmin edilebilir veya önceden bilinebilir ve illiyete dayalı olarak açıklanabilir olduğunu söylemek hiçbir çelişki ihtiva etmez.

. . . gerçekten, bir eylemin hem özgür bir şekilde tercih edilmesi, hem de bütünüyle illiyete dayalı sebeplerle belirlenmesi mantiken mümkünse, bu durumda, tüm insanların özgür olarak doğru seçimler yapmasını tabiat kanunları olarak anlamak, Tanrı hakkındaki konuşmada tezat teskil edeceği için, özgür irade savunması argümanı ileri sürülemez.

Flew`nun itirazına oldukça kısa bir şekilde değinmek gerektiğini düşünüyorum. O, sözkonusu makalede, “illiyete dayalı belirleme” neyi kastettiğini açıklamaz (elbette bu makalede bu ihmal tamamen yerinde ve haklıdır). Bununla beraber, belki de o, sözkonusu tabiri; yani, Jones`un A eyleminin *nedensel olarak belirlenmiş* olduğunu söylemek, farz edilen bu eylemin belirli nedenlerinin olduğunu söylemek demek olduğu için, Jones A`yi yapmaktan kendini alıkoyamazdı şeklinde kullanmıştır. Bu şu demektir: Flew`nun *illiyete dayalı olarak belirlenmiş* tabirini kullanması, muhtemelen zorunlu olarak doğru önermeleri ifade eden aşağıdaki cümlelerin biri veya her ikisi, ya da bunlara çok benzeyen bazı cümleler gibidir:

(a) Jones`un A eylemi illî olarak belirlenmişse, bu durumda, Jones A`yi yapmadan önce, farz edilen bir demet *S* olayı vuku bulmuştur. *S* dikkate alındığında, Jones`un A`yi ifa etmekten geri durması illiyet bağı açısından mümkün değildir.

(b) Jones`un A eylemi illiyete dayalı olarak belirlenmişse, bu durumda, A`dan önce oluşan olayları tasvir eden, bir dizi *S* ve doğal yasaları izhar eden bir grup *L* önermeleri vardır.

- (1) *S*`nin elemanlarının birleşmesi, Jones`un A`yi yapmasını gerektirmez ve dolayısıyla,
- (2) *S*`nin elemanlarının *L*`nin elemanlarıyla birleşmesi, Jones`un A`yi yapmasını gerektirir.

Bundan dolayı, Flew`nun tezine göre, bir insanın tüm eylemlerinin hem illiyete dayalı olarak belirlendiğini (tam olarak açıklanmış olması anlamında), hem de onların bazisinin belirlenmediğini söylemede herhangi bir çelişki yoktur.

Su halde, bana göre, hem herhangi bir kimsenin eylemlerinin illiyete dayalı olarak belirlenmiş olduğunu, hem de değişik vesilelerle onun özgürce eylemde bulunduğunu söylemek, paradoks teşkil eder. Jones'un belirli bir nedene dayalı olarak özgürce eylemde bulunduğunu söylediğimizde, söylediğimiz şeyin sunu gerektirdiğini düşünebilirim: Ya bu durumda, eylemi illiyete dayalı olarak belirlenmemiştir, ya da o nedensel önceliği olan belirlenmemiş bir eylemi önceden yerine getirmiştir. Fakat bu, çetin ve tartımsal bir konudur; iyi ki Flew'un Özgür İrade Savunmasına yönelik itirazının gücünü değerlendirmek için bunu çözmek zorunda değiliz. Özgür İrade Savunucusu, "tüm özgür eylemler illiyete dayalı olarak belirlenmemiştir" cümlesinin zorunlu bir hakikati ifade ettiğini iddia eder; Flew, bu iddiayı reddeder. Bu durum, Flew ve Özgür İrade Savunucusunun, "özgür" ve "özgürlük" sözcüklerini aynı tarzda kullanmadıklarını gösterir. Görünüşe bakılırsa, Özgür İrade Savunucusu, sözkonusu sözcükleri, "Jones'un eylemlerinin tümü illiyete dayalı olarak belirlenmiştir" önermesiyle uyumsuz olan "Jones'un bazı eylemleri özgürdür" ve "Jones A eylemini özgür bir şekilde yapmıştır" cümlelerinde nasıl kullanıldıysa öyle kullanmıştır. Öte yandan, Flew, bu sözcüklerin sıradan kullanımlarıyla ilgili hiçbir çelişkinin olmadığını iddia eder. Benim düşünceme göre, Flew bu noktada hatalıdır; sanırım, o, bu sözcükleri standart olmayan alışılmamış bir biçimde kullanıyor. Bununla beraber, bu sorunu çözmeye çalışmak zorunda değiliz; zira, Özgür İrade Savunucusu, Flew'nun sözkonusu "özgürlük" sözcüğünü sade bir biçimde kullanır ve onun konumunu başka bir ibare kullanarak ifade eder. Sözgelimi, o, Tanrı'nin insani özgür kıldığını ve insanın, özgür bir şekilde hem iyiliği hem de kötülüğü icra ettiği bir dünyanın, özgür olmadan yalnızca iyiyi islediği dünyadan daha değerli olduğunu ileri sürebilir. Bunun aksine, o, Tanrı'nin bazı eylemleri *kayıtlanmamış* (Flew'nun düşüncesine göre, hem özgür hem de illiyete dayalı olarak belirlenmiş) insanlar ve içinde insanların engellenmemiş hem iyi hem de kötü eylemleri ifa ettiği bir dünya, insanların belirlenmiş olarak sadece iyiyi yaptığı dünyadan daha üstün olduğunu kabul etmeyebilir. Özgür İrade Savunucusu, bu değerlendirmede, "kayıtlanmamış" sözcüğünü "özgür" sözcüğü ile degistirerek, Flew'nun itirazını tamamen bertaraf edebilir. Bu yüzden, Flew'nun haklı mı yoksa haksız mı olduğu sonuçsuz kalmıştır; onun itirazı, sırf söylenmiş olması anlamında önemlidir, ancak, Özgür İrade Savunmasına zarar vermez.

Esasen, Flew'nun itirazı, her şeye gücü yeten bir varlığın, sadece iyi eylemleri ifa etmek için *illiyete dayalı olarak belirlenmiş* olsa da, özgür insanlar yaratabileceği iddiasıdır. Kesin olarak üzerinde mutabik olunan itiraza göre, her şeye gücü yeten bir varlık, özgür ve böylesi nedensel

belirlenimlerden bagimsiz ve her seye ragmen kötü eylemleri ifa etmekten *kendini özgürce alikoyan* insanlar yaratabilirdi. Bu noktada, çağdas sözcü Mackie söyle der:

. . . eger Tanri, insanlari özgür seçimlerinde, bazen iyi olani bazen de kötü olani tercih edecek sekilde yarattiysa, niçin insanlari daima özgür olarak iyiligi tercih edecek sekilde yaratmadi? Insanin özgür olarak bir ya da birden fazla durumda, iyiligi seçmesi mantiken imkansizsa, her fırsatta özgür olarak onun iyiyi seçmesi mantiken imkansiz olamaz. Bu nedenle, Tanri, masum otomatlar yaratmakla bazi zamanlar özgürce kötülük yapacak varliklar yaratmak arasinda bir tercihle karsi karsiya kalmaz; özgürce eylemde bulunacak, fakat daima iyiyi yapacak varliklar yaratmanin en üstün olanaklari Ona açıktir. Açık bir sekilde söyleyecek olursak, Tanri'nin bu imkani kullanmada ki basarisizligi, hem her seye gücü yeten hem de bütünüyle iyi olan varligıyla çelismektedir.

Bu itiraz, Flew`nunkinden daha ciddi ve bütünüyle üstesinden gelinilmesi gereken bir itirazdir. Su halde, Özgür Irade Savunmasi, (a)`nin çelisik olmadigi, ya da zorunlu olarak yanlis oldugu neticesi için bir kanittir.

(a) Tanri, her seye gücü yeten, her seyi bilen, ve bütünüyle iyi olan ve ahlaken bazen kötü davranista bulunan insanlar yaratandir.

Sanirim, Mackie`nin söylediği sey, (a)`nin zorunlu olarak yanlis oldugu neticesine yönelik bir kanit olarak yorumlanabilir; baska bir deyişle, *Tanri'nin her seye gücü yeten, her seyi bilen ve bütünüyle iyi olması, onun yarattığı özgür kimselerin ahlâken kötü eylemlerde bulunmamasini* gerektirir. Mackie`nin kanitinin söyle bir yapida oldugu görülür:

- (1) Tanri her seye kâdir, her seyi bilen ve tamamıyla iyidir.
- (2) Tanri her seye kâdir ise, mantiken mümkün olan belli bazi durumlari yaratabilir.
- ? (3) Tanri mantiken mümkün olan belli bazi durumlari yaratabilir. (1, 2)
- (4) Özgür olan tüm insanların, her vesileyle iyi olani yapmasi mantiken mümkün olan bir durumdur.
- ? (5) Tanri daima dogru olani yapan özgür insanlar yaratabilir. (4, 3)
- (6) Tanri daima dogru olani yapan özgür insanlar yaratabilir ve O, bütünüyle iyi ise, bu durumda, Tanri tarafından yaratilan herhangi bir özgür insan daima iyi olani yapar.

? (7) Tanrı'nın yarattığı özgür insanlar daima iyi olanı yapar. (1, 5, 6)

? (8) Tanrı'nın yarattığı özgür insanlar ahlaken kötü olan şeyleri hiçbir zaman ifa edemez. (7)

Süphesiz, Özgür Irade Savunucusu, (4)üncü önermenin doğruluğunu kabul edecektir; fakat (2)inci önermede bir problem vardır. Zira,

(a) Tanrı tarafından yaratılmayan insanların olması mantiken mümkün bir durumdur, önermesi, açık bir şekilde doğrudur, bununla beraber, (2) ve (a) su önermeleri gerektirir:

(b) Tanrı her şeye kâdir ise, kendisinin yaratmadığı insanları yaratabilir.

Elbette, (b) yanlıştır; (2) gözden geçirilmelidir. Bunu telafi etmenin asikar yolu aşağıda görüldüğü gibidir.

(2') Eger Tanrı her şeye kâdir ise, bu durumda *S*'yi yaratmasının tutarlı olduğu herhangi bir *S* durumunu yaratabilir.

Aynı şekilde, (3) de gözden geçirilmelidir:

(3') Tanrı, *S*'yi yaratmasının tutarlı olduğu herhangi bir *S* durumunu yaratabilir.

(1') ve (3'), (1) ve (3)'ü kusatan kusurlara sahip olmadığı görünür; ancak, bu durumda, (3') ve (4)ün

(5) Tanrı, daima iyi olanı yapan özgür insanlar yaratabilir, önermesini orjinal kanıt olarak gerektirmesi hiçte açık değildir.

Bunu görmek için, sadece (5)'in doğru olmasına dikkat etmeliyiz.

(5a) Tanrı, daima iyi olanı yapan özgür insanlar yaratır. Bu tutarlı bir önermedir. Fakat (5a)'nin aşağıdaki önermeye denk olduğu düşünülebilir:

(5b) Tanrı özgür insanlar yaratır ve onların özgür olarak daima iyiyi yapmalarına vesile olur.

Elbette, (5b) tutarlı değildir; zira, sürekli doğru olanı yaratan Tanrı, eger böyle insanlar yaratırsa, bu durumda, onlar daima iyi olanı *özgür olarak* yapamazlar. Bu nedenle, eger (5a), (5b)'yi ifade etmek için kullanılırsa, bu takdirde, (5) açıkça yanlış olur ve (3') ve (4) tarafından gerektirilmiş olmaz.

Öte yandan, (5a) haklı olarak sunu ifade etmek için kullanılabilir:

(5c) Tanrı, özgür insanlar yaratır ve bu özgür insanlar daima iyi olanı yaparlar.

(5c) önermesi, kesinlikle tutarlıdır; gerçekten, Tanrı'nın özgür insanlar yaratması ve Tanrı'nın yarattığı özgür insanların daima iyi olanı yapması mantiken mümkündür. Keza, itirazcılar haklı olarak, bu imkanı dile getirmek için (5)'i kullanıyorlar. Yani, (5)'in sunu ifade etmesi muhtemeldir:

(5d) *Tanrı'nın özgür insanlar yarattığı ve Tanrı tarafından yaratılan özgür insanların daima iyi olanı seyleri yaptığı* önermesi tutarlıdır.

Eğer (5), (5d)'ye denk ise, bu durumda (5) doğrudur; yani, gerçekten zorunlu olarak doğrudur (bundan dolayı, (3') ve (4)'ün bunu gerektirmesi önemsizdir). Bununla birlikte, bu durumda (6) açısından bir problem ortaya çıkar, öyle ki, (5) ve (5') arasındaki eşitlik aşağıdaki önermeler arasında da vardır.

(6') Eğer Tanrı bütünüyle iyi ve *Tanrı'nın özgür insanlar yarattığı ve yarattığı özgür insanların da sürekli iyi olanı yaptığı*, önermesi tutarlıysa, bu durumda, Tanrı tarafından yaratılan özgür insanlar daima iyi olanı yapar.

İmdi, Mackie'nin gayesi, *Tanrı her şeye gücü yeten, her şeyi bilen ve tümüyle iyi olanıdır* önermesinin, *Tanrı tarafından yaratılan ve özgür olan hiçbir kimsenin ahlaken kötü olan eylemleri asla ifa edemeyeceği* önermesini, gerekli kıldığını göstermektir. Ana hatlarıyla tasvir ettiğim şekliyle, Mackie'nin amacı, öncülü birincisi ve sonucu da ikincisi olan geçerli bir kanıt tertip ederek, bu durumu göstermektir. Bununla birlikte, bu durumda, Mackie'nin kanıtı başarılı olacaksa, tümdengelimde kullanılan ilave öncülün kesinlikle doğru olması gerekir. (6') ilave öncüllerden biridir; ancak, zorunlu olarak doğru olması şöyle dursun, (6')'yi doğru saymamız için hiçbir neden yoktur. Muhtemelen, Tanrı tarafından yaratılan özgür kimselerin daima iyi olanı yapıp yapmayacağı muhtemelen onların problemidir; zira, onların bazen özgürlüklerini yanlış olanı yapmak için kullandıklarını biliyoruz. Aşağıdaki kanıtın tasıdığı güçlükleri, öz olarak ifade edecek olursak; (5a) (Tanrı daima iyi olanı yapan özgür insanlar yaratır) iki tür yoruma açıktır ((5b) ve (5c)). Bu yorumlardan birine göre, (5)'in yanlış olduğu meydana çıkar ve dolayısıyla bu kanıt başarısız olur. Diğerine göre, (6)'nin tamamen dayanaksız ve kanıtlanmamış sorgulamaya açık olduğu ortaya çıkar ve bu kanıt yine başarısız olur.

Bu durumda, Özgür İrade Savunmasının, şimdiye kadar Mackie'nin itirazından etkilenmemiş olduğu görülür. Nitekim, burada, bir kimse Mackie'nin kanıtına karşı daha çok şeyler söylenebileceği hissine kapılabilir.

Peki, bundan daha fazla ne olabilir? Muhtemelen, aşağıdaki satırlarda bir şeyler söylenecektir. Her insanın, sürekli sadece iyi olanı yapmasının mantiken mümkün olduğu hususunda anlaşma vardır. İmdi, Tanrının her şey gücü yettiği, bundan dolayı da yaratma niyetinde olduğu herhangi bir insan açısından bu kimsenin ahlaken kötü olanı işleyip işleyemeyeceğini bildiği söylenir. Ahlaken iyi olanı ifa eden her P şahsi için, asla kötü eylemlerde bulunmaması dışında, her bakımdan tamamen P şahsına benzeyen bir P' şahsının olması mümkündür. Eğer Tanrı gerçekten her şeye kâdirse, yarattığı kimselerin yerine sözkonusu mümkün şahısları yaratabilirdi. Keza, O, aynı zamanda Tamamiyle iyi ise, yarattığı şahıslardan sadece ahlâk bakımından daha iyi olmakla ayrılan kimseler yaratırdı.

Mackie'nin itirazının gözden geçirilmiş bu yorumundan tutarlı bir düşünce çıkarabilir miyiz? Özellikle, itirazcılar 'mümkün şahısla' neyi kastetmektedir? Ayrıca, Tanrı mümkün şahıslar yaratabilirdi iddiası hususunda ne yapacağız? Sanırım bu sorular cevaplanabilecek sorulardır. İlk olarak, insanların sahip olmasının mantiken mümkün olduğu bu nitelikler demeti üzerinde düşünebiliriz. Sözelimi, bu demet içinde olmayan nitelikler sunlardır: *Bir mil uzunlukta olmak; bir su aygiri olmak; bir sayısı olmak; dörde bölünebilir olmak* vs. Bu demetin içine dahil olan özellikler sunlardır: *kızıl saçlı olmak; Waterloo Savaşında bulunmuş olmak; Birleşik Devletler Baskanı olmak; 1889'da doğmuş olmak; ve pipo içicisi olmak*. Aynı zamanda, bu özelliklerin içine dahil olan ahlakî meziyetler sunlardır: *Bir kimsenin evlenmemiş halasına saygılı olmak, bir sahtekar olmak, ahlâken en azından bir defa yanlış bir eylemde bulunmak* vs. Bu demetteki nitelikleri, H nitelikleri olarak isimlendirelim. Bir H niteliğinin tamamlayıcısı olan P , H ona sahip olmadığı takdirde, herhangi bir şeyin sahip olduğu nitelik olur. Keza, tutarlı bir H nitelikleri demeti, bir insanın bu demetteki her niteliğe sahip olmasının mantiken mümkün olduğu nitelikler demetidir. İmdi, "mümkün insan"ı şu şekilde tanımlayabiliriz:

x mümkün bir kimsedir = x tutarlı bir H nitelikleri demetidir, öyle ki, her H niteliği için P , ya P ya da X in üyesi olan P' dir.

Mümkün bir P şahsının *bir anda oluşması* için, P' de bulunan bütün özelliklere sahip bir insan yaratılmalıdır. Mümkün şahıslardan mütesekkil bir S demeti, S nin her bir üyesinin bir anda oluşması mantiken mümkün olduğu için, *mümkün şahıslardan oluşan ortak bir demet* olur.

Farz edilen bu teknik terminolojiye göre, Mackie'nin itirazı özet olarak yeniden ifade edilebilir. Ahlaken kötü davranışta bulunma hususunda özgür olan bazı insanların, gerçekten, herhangi bir kötü davranışı yapmayacağı

iddiasında hiçbir saçmalığın olmadığı herkes tarafından kabul edilir. Bu düşünceden, bu özelliğe sahip çok sayıda mümkün şahsin *kötü olani yapmada özgür oldukları halde, bununla birlikte sürekli iyi olani yaptıkları* sonucu çıkar. Nitekim, tüm insanların özgür olarak daima iyi olani yapması mantiken mümkün olduğu için, her bir üyesi sözkonusu özelliğe sahip birkaç birleşik mümkün insanlar demeti muhtemelen olabilir. İmdi, Tanrı her şeyi kâdirse, seçeceği herhangi bir mümkün şahsi ve birleşik mümkün şahıslar demetini bir anda oluşturabilir. Bundan dolayı, eğer O tümüyle iyi olsaydı, tüm üyelerinin özgür olarak sadece iyi olani yaptığı birleşik mümkün insan demetlerinden birini bir anda meydana getirebilirdi.

Görkemli donanımına rağmen, bu şekilde yeniden ifade edilen bu kanıt, Mackie'nin aslı yorumuna zarar veren kusurdan oldukça çok etkilenir. Tanrı'nin bir anda oluşturamayacağı ve sözgelimi, onun tarafından yaratılmamış olan özelliklere sahip *bazı* mümkün şahıslar olabilir. Buna göre, Tanrı'nin tercihte bulunarak bir anda oluşturduğu herhangi bir mümkün şahsin olması doğru değildir. Elbette ilgi çekici olan soru şudur:

(1) Tanrı, özgür bir şekilde daima iyi olani yapma özelliğine sahip mümkün şahısları bir anda oluşturabilir.

Bu önerme doğrudur; Mackie, tam olarak yanlış olduğu görülen öncülle (1)'i değiştirebilirdi.

(1) Doğru mudur? Belki, bu soruyu şu şekilde ele alabiliriz. *P*, *özgür olarak daima iyi olani yapma* özelliğine sahip herhangi bir mümkün şahis olabilir. Bu durumda, *P*'nin *A*'ya yönelik özgür olma niteliğine sahip olduğu bazı *A* eylemleri olmalıdır (yani, *A*'yi yapma ve yapmama hususunda özgür olma özelliği). Benim *S* diyeceğim mümkün bir şahsin *bir anda oluşması*, *S*'de bulunan tüm özelliklere sahip bir şahis olması demektir; eğer *P* bir anda oluşmussa, onun oluşmasının *A*'yi ifa etmede ahlaken kötü olan bir şeyi yapacağını düşünebiliriz. Sonuç olarak, Tanrı'nin *P*'yi bir anda oluşturmak istediğini varsayalım. İmdi, *P*, daha önce zikredilmiş olanlara ilaveten pek çok niteliği içine alır. Sözgelimi, onların arasında sunları da bulabiliriz: *1910'da dogmak, kızıl saçlı olmak, Stuttgart'da dogmak, geri zekali bir ataya sahip olmak, kırk yaşında iken alti fit (feet) uzunlukta olmak* vs. Netice itibarıyla, Tanrı'nin bu özelliklere sahip kişileri yaratmasında hiçbir zorluk yoktur. Ayrıca, Tanrı'nin *A*'ya nispetle özgür olan bu şahsi (Smith diyebileceğimiz) meydana getirmesinde de hiçbir güçlük yoktur. Bununla beraber, Tanrı Smith'i *A*'yi yapmaktan alıkoysa, (o, *P*'nin bir anda oluşması gerektiğinden) bu takdirde, Smith artık *A* hususunda özgür olamaz ve bundan dolayı *P*'nin bir anda oluşması mümkün değildir. Tanrı, *A*'ya

iliskin olarak Smith'i özgür bırakırken, Smith'in onu yapmasına engel olamaz; bu yüzden, Smith'in A 'yi yapip yapamayacağı tamamiyle kendisine bağlıdır; Smith için o, özgür seçim meselesidir. Buna göre, Tanrı'nin P 'yi bir anda oluşturup oluşturamayacağı, Smith'in özgür olarak yapmaya karar vereceği seye bağlıdır.

Bu konuyu tam olarak su şekilde takdim etmek mümkündür: Eger Tanrı bir sahsin ve o sahsin Q 'ya sahip olması için sebepler yarattıysa, belirsiz bir Q olan H niteliğinin zorunlu olarak yanlış olduğunu söyleyeceğiz; eger o belirsiz ise, H niteliği belirlenmiş olur. Özgür bir şekilde A 'yi yapmaktan geri durmak ve daima iyi olanı yapmak dışında, bizim P 'ye atfettiğimiz tüm nitelikler belirlenmiştir. İmdi, P_1 'in, P 'nin belirlenmiş üyelerinin tamamını içine alan, onun bir alt kümesi olduğunu düşünebiliriz. Tanrı, P 'yi müsaahaslaştırmak için, P_1 'i müsaahaslaştırmalıdır. P_1 'in en fazla bir müsaahas halinin olduğu açıktır, zira, P_1 'in üyeleri içinde, sözgelimi, *Richard ve Lena Dykstra'nin üçüncü oğullarında* olduğu gibi böyle farklılaştırıcı bazı özellikler olacaktır. Ayrıca, P_1 , A açısından özgür olma özelliğine sahiptir; ve eger P_1 müsaahas hale gelirse, onun müsaahaslaşması ya A 'yi gerçekleştirecek ya da onun gerçekleşmesine engel olacaktır. Eger P_1 müsaahas hale gelirse, onun I müsaahas halinin A 'yi gerçekleştirmesi mümkündür. Böyle olduğu takdirde, eger bundan sonra Tanrı A ile ilgili olarak Γ 'nin özgür olmasına izin verirse, I , A 'yi meydana getirecektir; eger Tanrı, Γ 'nin A 'yi meydana getirmesine engel olursa, bu durumda, I , A hususunda özgür olmayacaktır ve bundan dolayı P 'nin müsaahaslaşması gerçekleşmeyecektir. Bunun sonucu olarak, hiçbir durumda Tanrı P 'yi müsaahas hale getirmeyi basaramayacaktır. Buna göre, Tanrı, P_1 'i böyle değil de, eger müsaahas hale getirmişse, onun müsaahaslaşması A 'yi gerçekleştirdiği zaman, P 'yi gerçekleştirebilir. Bu nedenle, Tanrı'nin P 'yi bir anda oluşturamaması mümkündür. Aynı şekilde, bu niteliğe sahip olan mümkün her sahsin *daima özgür bir şekilde*, ne Tanrı'nin ne de başka herhangi bir kimsenin gerçekleştiremediği, *dogru bir şeyi gerçekleştirmesi mümkündür*.

İmdi, biz, eger P_1 müsaahaslaşsarsa, onun bu oluşunun A 'yi meydana getireceğini farz edebiliriz. Keza, bu varsayım tümüyle doğru ise, zorunsuz (*contingent*) olarak doğru olur. Bundan dolayı, Tanrı'nin P_1 'i müsaahas hale getirmesi ve P_1 'i gerçekleştirecek P 'yi meydana getirmesinin, A 'nin gerçekleştirilmesi anlamına gelmeyeceği iddia edilebilir. Fakat bunu yapmak için, Tanrı, P_1 'i gerçekleştirmeli ve meydana getirmelidir; öyle ki, o oluşturulursa, onun oluşması Γ 'nin A 'yi gerçekleştirmesini engeller. Keza, eger Tanrı bunu yaparsa, bundan dolayı, Γ 'nin A 'yi meydana getirmemesine

sebebiyet verir. Fakat bu durumda, I, A 'yi meydana getirme hususunda özgür olmaz ve bundan dolayı, P müsahhas hale gelmez.

O halde, Tanrı'nin *özgür olarak daima iyi olani yapan* herhangi bir mümkün şahsi müsahhaslastirması mümkün değildir. Elbette, Tanrı'nin bazı mümkün şahısları müsahhaslastirması mümkündür. Bununla beraber, Tanrı'nin bunu yapabilmesi gerçekten muhtemel bir hakikat ise, o takdirde, Tanrı bunu yapabilir. Keza, Mackie'nin planı bunun bir zorunluluk olduğunu kanıtlamaya yönelik olduğu için, o, öncüllere ilave olarak herhangi bir olumsal önerme kullanamaz. Bundan dolayı, yeniden kurulan kanıt başarısız olur.

İmdi, yeniden kurulan bu kanıtın barındırdığı zorluk, Tanrı'nin seçtiği herhangi bir mümkün şahsi tam olarak müsahhas hale getirememesi ve dolayısıyla özgür bir şekilde sürekli iyi olani yapma niteliğine sahip herhangi bir mümkün şahsi meydana getirme olasılığının olmaması gerçektir. Bununla beraber, muhtemelen, itirazcı bu güçlüğü asabilir.

İtirazcıyı rahatsız eden H nitelikleri, Tanrı'nin herhangi bir kimsenin bu niteliklere sahip olmasını temin edemediği belirsiz niteliklerdir. Bunun sebebi, mümkün şahısların Tanrı'nin isteyip de müsahhaslastıramadığı belirsiz özelliklere sahip olmasıdır. Keza, muhtemelen, itirazcı 'mümkün insan' tanımını, bir mümkün şahsin, *belirli* niteliklerin tutarlı bir S demetidir şeklinde yeniden formüle edebilir, öyle ki, belirli herhangi bir H niteliği ya P olacak ya da S 'ni üyesi olan P olacak. Ne yazık ki, söyle bir güçlük karşılasmak mümkündür: T 'nin belirsiz herhangi bir H niteliği ve D 'nin de belirli bir H niteliği olduğu durumlarda, ya D ya da I (eger bir kimse, ya D 'ye ya da T 'ya sahip olursa, bu niteliğe de sahip olması) belirli hale gelir. Bu yüzden, elbette sonuç D olur. Buna göre, Tanrı'nin müsahhas hale getiremediği bazı mümkün şahıslar (*Tanrı tarafından yaratılmamış olan, sözcümlü kızıl saçta sahip olmak ve olmamak gibi* özelliklere sahip kişiler) olacağı için, aynı sorunun her zaman ortaya çıkacaktır. Bundan dolayı, biz, mümkün olmayan hiçbir şahsin belirsiz bir niteliği *gerektirmediğini* kabul etmeliyiz.

Netice itibarıyla, sorunlarımız bu şekilde asılmaz. Zira, ifade edildiği şekilde bu tanım, hiçbir mümkün şahsin özgür olmasını gerektirmez; yani, bu niteliğe sahip mümkün şahıslar *bazı zamanlar iyi ve de kötü olani yapmakta özgürdürler*. Bunu şu şekilde görebiliriz: P , özgür herhangi bir mümkün şahis olabilir. Bundan dolayı, P , bazı A eylemleri açısından özgür olma özelliğine sahip olur. Ayrıca, P , ya A 'yi ifa etme (bu belirli bir özellik olduğu için) ya da onu yapmaktan geri durma özelliğine sahip olacaktır.

Bununla beraber, eger P , A 'yi ifa etme ve A 'ya karsi özgür olma niteligine sahipse, bu durumda, P , belirsiz bir nitelik olan A 'yi özgür olarak ifa etme niteligini gerektirir. Keza, P , A 'yi yapmaktan kendini alikoyma niteligine sahip oldugunda, durum yine ayni olur. Bundan dolayi, her iki durumda da P , belirsiz bir niteligi gerektirecek ve buna göre, o mümkün bir sahis olmayacaktır.

Daha açık bir sekilde söyleyecek olursak, itirazci mümkün sahis tanimini su sekilde yeniden gözden geçirip düzeltmelidir: Farzedilen mümkün bir P sahsi, herhangi bir eylem açısından özgürdür ve dolayisiyla onu yapma ile ondan kendini alikoyma niteligine sahip degildir. Bunu, su sekilde tamamlamak mümkündür: Bir A eylemine karsi bir S sahsi tamamen özgür oldugu takdirde, bir P niteligi açısından özgürdür diyebiliriz ve bu durumda, o, A 'yi ifa ederse, S , P 'ye sahip olur. Sonuç itibariyle, sözgelimi, bir kimse sehri terk etmekte ve sehride kalmakta özgürse, bu durumda, o, sehri terk etme niteligi açısından özgürdür. Keza, bir dizi niteligin, belli bir P niteligi açısından özgür oldugunu, P 'ye yönelik olarak özgür olma niteligini ihtiva ettigi durumda söyleyebiliriz. Imdi, biz 'mümkün sahis' tanimini su sekilde yeniden ifade edebiliriz:

x mümkün bir sahistir = x , belirli H niteliklerinin tutarli bir demetidir; öyle ki, (1) belirli tüm H niteliklerinden dolayi, P 'ye yönelik olarak x özgür degildir; o, ya P ya da x 'in üyesi olan P 'dir, ve (2) x herhangi bir belirsiz niteligi gerektirmez.

Imdi, asagidaki yeni tanimi da zikredelim:

P sahsi, muhtemelen belirsiz I özelligine sahiptir = eger P müsahhas hale getirilseydi, P 'nin müsahhas hali, I ya sahip olacakti.

'Mümkün sahisin gözden geçirilen tanimina' göre, eger Tanri her seye kadir ise, seçecegi herhangi bir mümkün sahsi ve dolayisiyla mümkün birlesik sahislar demetini yaratabilecegi açıkça görölmektedir. Fakat itirazci, söyle devam edecektir: Eger Tanri bütünüyle iyi ise, muhtemelen, özgür olarak daima iyi olani yapmak gibi belirsiz bazi H özelliklerine sahip mümkün sahisleri müsahhas hale getirebilir. Keza, bu noktada Özgür Irade Savunucusu, artik Mackie'nin kanitinin önceki versiyonuna karsi itirazda bulunamaz. Zira, eger Tanri, seçtigi herhangi bir mümkün sahsi müsahhaslastirabilirse, seçtigi özgür herhangi bir mümkün sahsi da müsahhaslastirabilir.

Bununla birlikte, Özgür Irade Savunucusu, ayni sorunla ilgili temelde varolan seyi yeni bir kilik içinde takdim edebilir: Sözkonusu belirsiz nitelige

sahip 'mümkün sahis' anlamında, neden herhangi bir mümkün sahsin varoldugunu farzediyoruz? Zira, belirsiz herhangi bir H 'nin I niteligini nazari itibara aldigimizda, hiçbir mümkün sahsin Γ ya sahip olmadigi önermesinin olumsal bir önerme oldugu açıktir. Ayrica, *özgür olan her mümkün sahsin özgür bir sekilde en azından ahlâken kötü olan bir eylemde bulunduğu* önermesi, muhtemelen dogrudur. Fakat, eger özgür olan her mümkün sahis, özgür olarak en azından bir kötü eylemde bulunursa, bu durumda, *gerçekten özgür olan her sahis da, özgür olarak en azından kötü bir eylemde bulunur*; bundan dolayı, eger özgür olan her mümkün sahis, en azından bir kötü eylemde bulunursa, Tanri, özgür herhangi bir kimse yaratmayı reddederek, ahlâkî kötülüğün olmadığı bir evren yaratabilir. Dolayisiyla, Özgür Irade Savunucusu da, hem özgür insanlar hem de ahlâkî kötülük barındıran bir dünyanın (ahlâkî kötülükten daha çok ahlâkî iyilik barındırması kaydıyla), hem özgür sahislerden hem de ahlâkî iyilik ve kötülükten yoksun bir dünyadan daha üstün olacağını iddia eder. Bu durumda, bu itirazın bir kez daha basarisiz olduğu ortaya çıkar.

Tartisma boyunca Mackie'nin itirazına dair önerilen tanımlar, Özgür Irade Savunmasının biçimsel olarak daha iyi bir şekilde ifade edilmesi olanagini sağlar. Yukarıda söylediğim gibi, Özgür Irade Savunması esas itibariyle, (a)'nin tutarlı olduğu neticesi lehinde bir kanittir:

(a) Tanri her seye kadir, her seyi bilen, ve bütünüyle iyi ve bazen ahlâken kötü eylemlerde bulunan kimseler yaratandır.

(a) nin tutarlı olduğunu göstermenin tek yolu, bunların ilk defa birlikte bulunmaları, ikinci defa birlikte bulunmalarının yanlış olmasını gerektirmediğini göstermektir; yani,

(b) Tanri'nin her seye gücünün yetmesi, her seyi bilmesi ve tamamıyla iyi olması (c)yi gerektirmez.

(c) Tanri ahlâken kötü eylemlerde bulunan kimseler yaratmaz.

Imdi, belli bir p önermesi, üçüncü bir r önermesini meydana getirerek, başka bir q önermesini gerektirmez; böylece (1) p ve r 'nin birlikte bulunması tutarlıdır ve (2) p ve r 'nin birlikte bulunması q 'nun olumsuzlanmasını gerektirmez. O halde, burada ihtiyaç duyduğumuz sey, (b) ile birlikte bulunmasının hem mantiken tutarlı, hem de (c)nin reddedilmesi için mantiken yeterli bir koşul olacak bir önermedir.

Su kanitler ele alalım:

(b) Tanri her seye kadir, her seyi bilen ve bütünüyle iyi olandır.

(r1) Tanrı bazı özgür şahıslar yaratır.

(r2) Özgür olan mümkün her şahıs en azından bir kötü eylemde bulunur.

? (d) Gerçekten, özgür olan her şahıs, en azından bir kötü eylemde bulunur. (r2)

? (e) Tanrı ahlâken kötü eylemlerde bulunan şahıslar yaratır. ((r1), (d))

Bu kanıt geçerlidir (ve biçimsel olarak geçerli olacak şekilde kolaylıkla genişletilebilir). Ayrıca, (b), (r1) ve (r2)'nin birlikte bulunması açık bir şekilde tutarlıdır. Keza, bu kanıtın gösterdiği gibi, (b), (r1) ve (r2) birlikte (e)'yi gerektirir. Bununla beraber, (e), (c)'nin reddidir; bundan dolayı, (b) ve (r) birlikte (c)'nin reddini gerektirir. Buna göre, (b) (c)'yi gerektirmez, ve (a)'nin (Tanrı her şeye gücü yeten, her şeyi bilen, tamamiyle iyi olan ve ahlâken kötü eylemlerde bulunan şahıslar yaratandır) tutarlı olduğu görülür. Bu nedenle, ifade edildiği gibi, Özgür İrade Savunmasının başarılı olduğu görülür.

Bu noktada, yukarıda izah edildiği gibi Özgür İrade Savunması, tamamen iyi, her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen Tanrı'nin ahlâkî kötülükleri isleyen kişiler yarattığı önermesinde hiçbir tutarsızlık olmadığını göstermesine rağmen, ona, tamamen iyi, her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen Varlığın bu dünyanın içerdiği kadar ahlâkî kötülük içeren bir evren yaratabileceğini gösteren hiçbir şeyin olmadığı itirazında bulunulabilir. Bu itiraz, şu anlama gelir: Ahlâkî kötülüğün miktarını ölçmenin veya tespit etmenin hiçbir yolu olmasa da, bu gerçek, bu itirazın müphem ve bir öneri olamayacak şekilde ifade edilmesini son derece zorlaştırır. Fakat bu argümanın amacının, ahlâkî kötülüğü (ve ahlâkî iyiliği) ve kainatta mevcut ahlâkî kötülüğün $\emptyset$ miktarında olduğunu ölçmenin bir yolunu göstermek olduğunu farz edebiliriz. Bu durumda, problem suna işaret eder:

(b) Tanrı her yerde hâzır ve nâzirdir, her şeyi bilir ve tümüyle iyidir önermesi şu ifade ile tutarlıdır.

(f) Tanrı $\emptyset$ ahlâkî kötülüğünü yapan bir grup özgür şahıs yaratır. Burada Özgür İrade Savunucusu (b)'nin (c) ile tutarlılığı lehindeki argümanla aynı doğrultuda olan, (f) ile (b)'nin tutarlı olduğunu göstermek için bir argüman oluşturabilir:

(b) Tanrı her şeye gücü yeten, her şeyi bilen ve bütünüyle iyi olandır.

(r3) Tanrı özgür şahıslardan oluşan bir S demeti yaratır, öyle ki, S 'nin üyeleri açısından ahlâkî iyilik, ahlâkî kötülüğe nispetle daha dengelidir.

(r4) Özgür şahıslardan oluşan bir birleşik S' demeti vardır; öyle ki, onun üyeleri açısından ahlâkî iyilik, ahlâkî kötülüğe nispetle daha dengelidir; ve S^i 'nin üyeleri $\emptyset$ ahlâkî kötülüğünü yaparlar.

S demeti, açık bir şekilde S^i 'nin müsahhas hale gelmesidir, (yani, S 'nin her bir üyesi S^i 'nin bazı üyelerinin müsahhaslaşmış halidir ve S^i 'nin her bir üyesi de, S 'nin bazı üyeleri tarafından meydana getirilmiştir); bundan dolayı, S 'nin üyeleri, $\emptyset$ ahlâkî kötülüğünü yaparlar. Buna göre, (b), (r3) ve (r4) birlikte (f)'yi gerektirir; fakat (b), (r3) ve (r4)'ün bir arada bulunması tutarlıdır; dolayısıyla (b), (f) ile tutarlıdır.

III

Öyle sanıyorum ki, ortaya koyulan tartışma bize, Özgür İrade Savunmasının gerçekten, Tanrı'nın bu evrenin ihtiva ettiği kadar ahlâkî kötülük ihtiva eden bir evren yarattığı iddiasında hiçbir tutarsızlık olmadığını gösterme hususunda başarılı olduğu sonucuna varma imkanı sağlar. Bu itirazları, tek bir itiraz olarak düşünebiliriz. Özgür İrade Savunması, karşılaştığımız kötülüğün *bir bölümünü* açıklamada başarılı olmasına rağmen, McCloskey, Flew ve diğerleri, şöyle bir eleştirice bulunurlar: Özgür İrade Savunması, etkileşim içinde olduğu daha önce gösterilen fiziksel kötülüğü bırakıp, sadece ahlâkî kötülüğü açıklar. Bundan dolayı, ateologlar, özgür insanların eylemlerine atfedilemeyen *fiziksel kötülüğün* varlığını öne sürerek, onun konumunun, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten ve tamamıyla iyi olan Tanrının varlığıyla çeliştirdiğini ifade ederler.

Bununla beraber, bu iddiayı ortaya koymak için, geleneksel teistik inancın bir bölümü göz ardı edilmelidir; geleneksel teistik inancın büyük bir bölümü, karşılaştığımız kötülüğün büyük çoğunluğunu seytana veya şeytan ve onun yandaşlarına atfeder. Geleneksel doktrine göre, şeytan, insanlar yaratılmadan çok önce pek çok meleklerle birlikte Tanrı tarafından yaratılan insanî olmayan kudretli bir ruhtur. Şeytan, hemcinslerinin çoğunun aksine, Tanrı'ya asi gelmiş ve bundan sonra tüm gücüyle insana zarar vermeye devam etmiştir; elbette, sonuç fiziksel kötülüktür. Bununla birlikte, Özgür İrade Savunucusu için ahlâkî kötülük durumunda mümkün olan davranışların, aynı ölçüde fiziksel kötülük durumunda da mümkün olduğunu görebiliriz. İlk olarak, o, “insanî olmayan mümkün ruh” ve “insanî olmayan özgür ruh” vs.'in tanımını yapar, öyle ki, sözkonusu ahlâkî kötülüğün olduğu yerde bunların kısımları bir birleriyle tamamen aynı doğrultuda olur. Bu durumda, o, su önermelerin mantiken mümkün olduğunu gösterir:

(r5) Tanrı, üyeleri kötülükten çok iyilik yapan, insanî olmayan özgür ruhlardan oluşan bir S demeti yaratır, dolayısıyla,

(r6) insanî olmayıp özgür olan mümkün ruhlardan oluşan, üyeleri kötülükten çok iyilik yapan birleşik bir S¹ demeti vardır, keza,

(r7) dünyada ki fiziksel kötülüğün tamamı, S`nin üyelerinin eylemlerinin sonucudur.

O, bundan başka, (r5), (r6), ve (r7)`nin birlikte bulunmalarının tutarlı olduğunu ve onların bir araya gelmesinin, Tanrı`nin her şeye gücü yettiği, her şeyi bildiği ve bütünüyle iyi olduğu önermesiyle de tutarlı olduğunu gösterir. Fakat (r5) ile (r7)`nin birlikteliği, Tanrı`nin, gerçekten bu evrenin içerdiği kadar fiziksel kötülük içeren bir evren yaratmasını gerekli kılar; o halde, bundan çıkan sonuç, fiziksel kötülüğün varlığının, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten ve bütünüyle iyi olan Tanrı`nin varlığıyla çelişmediği sonucudur.

İmdi, şeytanları ve insanî olmayan başka ruhları içinde barındıran düşünceler, bu durumda, İzafiyet Kuramının ne geniş söhretinden ne de büyük saygınlığından hoşnut olur. Sözgelimi, Flew, sözkonusu bu görüş hakkında sunu demelidir:

Bunu yapmak için, tamamen çaresiz ve savunmacı bos (ad hoc) bir yoldan çok, böyle bir hipotezi (eger onun için “hipotez” terimi fazla abartılı değilse) isletmek için bağımsız bir kanıt geliştirmek gerekir.

Bununla beraber, mevcut bağlam içinde bu iddia kesin olarak yanlıştır; tutarsız olan bu iddiayı çürütmek için, Tanrı`ya inanan kimse (teist), muhtemel ya da doğru olsa bile, sözkonusu hipotezi kabul etmemelidir. O, onun, sadece Tanrı vardır önermesiyle çelişmediğini kabul etmelidir. Flew, sözkonusu düşüncenin bu türü için, “hipotez” teriminin oldukça abartılı bir terim olduğundan kuskulanır. Muhtemelen, bu kuskuyu, önerilen görüşün anlamsızlığına ilişkin Flew`un süphelerini yansıtmaktadır. Sasırtıcı değişikliklere sahip bir doktrin olarak bilinen doğrulanabilirlik kistasının her hangi bir versiyonuna başvurmaksızın, bir kimsenin nasıl mâkul bir biçimde, sözkonusu bu görüşün saçma olduğunu (istenilen anlamda) iddia ettiğini anlamak güçtür. Ayrıca, nazari itibara almaya değer her hangi bir öncülün, şeytanların saçma olduğu hususunda vardığı sonuca, Tanrı vardır hipotezi hususunda da varması muhtemeldir. Keza, eğer Tanrı`nin var olması saçma ise, bu durumda, muhtemelen teizm kendi kendisiyle çelişkili olmayacaktır.

O halde, bizim, Özgür İrade Savunmasının, Tanrı`ya inananın aleyhinde getirilen tutarsızlık ithamını başarılı bir biçimde çürüttüğü sonucuna varabiliriz. Kötülük problemi, her şeyi bilen, her şeye gücü yeten ve tamamıyla iyi olan ancak ahlâkî ve fiziksel kötülük içeren bir dünya yaratan

Tanrı'ya inanma (gerçekten kötülük Tanrı'ya inanan için bir sorun teskil ediyorsa), her hangi bir tutarsızlık barındırmaz.

DIPNOTLAR

- * Çevirisini sunduğumuz, Alvin Plantinga'nın "The Free Will Defence," adlı bu makalesi, *Readings in Philosophy of Religion: An Analytic Approach*, ed. Baruch A. Brody, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N.J., 1975, adlı kitabın ss. 186-200 sayfaları arasındadır.
- ¹ David Hume ve bazı Fransız Asiklopedistler, sözcümleri F. H. Bradley, J. Mc Taggart ve J. S. Mill gibi bazı düşünürler.
- ² H. J. McCloskey, "God and Evil" *The Philosophical Quarterly*, C. 10 (April 1960), s. 79.
- ³ "Evil and Omnipotence" J. L. Mackie, *Mind*, C. 64, sayı. 254 (April 1955), s. 200.
- ⁴ *Ethics*, C. 48 (1957-58), s. 79.
- ⁵ *Doğal teoloji*, temel dinî inançları sağduyu (*hareket halinde olan bazı şeyler*) için apaçık hale getirme ya da mantiken zorunlu olan ilkelerden çıkarma girişimidir. *Doğal teoloji*, hakiki olmayan dinî inançları aynı türden ilkelerden çıkarma girişimidir.
- ⁶ "Divine Omnipotence and Human Freedom", *New Essays in Philosophical Theology*. ed. A. Flew ve A. MacIntyre, London, 1955, ss. 150, 151, 153.
- ⁷ Bundan dolayı, artık "özgür" ve "özgürlük" sözcüklerini Özgür İrade Savunucusunun nasıl kullandıysa ben de öyle kullanmaya devam edeceğim.
- ⁸ a.g.e., s. 17.
- ⁹ Elbette eğer (a) tutarlı ise, bu durumda sayfa 187'de bahsedilen (a)-(e) kümesi de tutarlıdır, zira (a) bu kümenin her üyesini gerektirir.
- ¹⁰ Bu tanımların karıştırılması gerekmektedir: S'nin tüm M üyeleri için M'nin bir anda oluşması mantiken mümkündür.
- ¹¹ Bir S nitelikler demetinin bir P niteliğini gerektirdiği yerde, ancak herhangi bir şeyin S'de bulunan tüm niteliklere sahip olması zorunlu bir şekilde doğru olduğunda, ayrıca P'ye de sahip olur.
- ¹² Bunu bana Mr Lewis Creary gösterdi.
- ¹³ a.g.e., s. 17.